

ŠATRIJOS RAGANA

Rudens diena

wolnelektury.pl

FUNDACJA
nowoczesna
Polska

ŠATRIJOS RAGANA

Rudens diena

Buvo tai tikra rudens diena. Iš pilko, be jokios atmainos dangaus, liejosi lietus, tai smarkus, tai smulkus, lyg kropylos¹ lašai, bet neperstodamas nei ant valandėlės. Šaltas vėjas užė viršūnėse medžių, puolė laukuose, švilpavo patvoriais: žodžiu — buvo tai diena, kada, pagal priežodį, „šuns išvaryti negalima”.

O vienok² Vielutienė ir šiandien išleido savo sūnų i laukus paršo ganyti. Gailu jai buvo labai mažo Jonelio, širdis skaudėjo pamislįs³, kaip jis per visą dieną išbus ten ant tokio lietaus. Bet ką padarysi?! Paršas neėdęs būti ne-

---

¹*kropylos* — bažn.: šlakstyklės. [przypis edytorski]

²*vienok* — bet, tačiau, vis dėlto [przypis edytorski]

³*pamislįs* — pagalvojus. [przypis edytorski]

gali, pašerti namie — nėra kuo; gerai dar, kad per žiemą šiaip taip prasimaitino.

Bepigu jai dabar, Joneliui jau truputį prakutus! Kol jį išaugino, tai buvo vargas! Kas dieną reikėjo jai eiti į darbą ir visur kartu vilkti vaiką, nes neturėjo prie ko palikti jo troboje. Grėbdama šieną, paguldys, būdavo, ji po kūgiu⁴, rišdama rugius — po gubos⁵, įkiš į burną tušką⁶, ir taip guli sau jis per kiauras dienas. Pradėjus smarkiai verkti, nubėgs, būdavo, pas jį, įpils lašelį pieno į tušką, pataisys vystyklus ir vėl skubiai grįžta prie darbo... Paskui, truputį paaugęs, nebegulėjo, bet sėdėjo ant šieno, bovydamas⁷ akmeniukais, grauždamas duonos plutelę, ir retkarčiais pats jau bėgiojo pas motiną pasiveizėti⁸, ką ji dirba...

Bet dabar tie vargai jau pasibaigė... Nebereikia jai dabar vilkti jį visur su savim... Dabar jau Jonelis ir trobą pridaboja, ir gali ją išlu-

---

⁴*kūgis* — didelė šieno, šiaudų ar kt. kupeta. [przypis edytorski]

⁵*guba* — sustatytų javų pėdų krūva. [przypis edytorski]

⁶*tuška* — čiuptukas, žindukas. [przypis edytorski]

⁷*bovydamas* — žaisdamas. [przypis edytorski]

⁸*pasiveizėti* — pasižiūrėti. [przypis edytorski]

oti... Žino jau, kad su matušėle ne visados gali eiti į laukus ar kur kitur, kur išpuola eiti vienai matušei. Žino tai, ir nesiprašo paimti jo kartu; apsiverkia kartais, išleisdamas ją iš namų ant visos dienos, bet skubina nubraukia ašarėles nuo skruostukų, nenorėdamas užrūstinti⁹ savo mieliausios matušėlės. Daug jau dabar padeda jai Jonelis: per visą vasarą štai gano paršą, kurį ji, kruvinai uždirbus, nusipirko. Vargo ji su Joneliu labai, bet ir nuopelną turi už tuos savo vargus: Jonelis toks geras, toks tykus¹⁰ ir taip ją myli širdingai... O ji už jo laimę gyvastį¹¹ savo atiduotų... Brangus jai dėl to, jog tiek kaštavo¹² ašarų, tiek vargų, tiek skausmų... Ant kitų metų jau jis netik tą vieną Balkį, bet ir svetimas kiaules paganyš ir uždirbs jau kelis rublius... Nei pajuste nepajusi, kaip ir motiną pradės maitinti...

Mąstė sau Vielutienė, atmindama praeitas nelaimes, o tuo tarpu sukosi po trobą ir sku-

---

⁹*užrūstinti* — supykdyti. [przypis edytorski]

¹⁰*tykus* — ramus, tylus. [przypis edytorski]

¹¹*gyvastis* — gyvenimas. [przypis edytorski]

¹²*kaštavo* — kainavo. [przypis edytorski]

binosi greičiau apsivalyti ir eiti žvejoti. Diena šalta, lietus, Venta ištvinusi — vargiai prižvejos ką nors... O gal Dievas ir duos bent kelias žuveles! Neturi ji nieko išvirti vakarienei, o Jonelis pareis sušalęs, sušlapęs... Kaip jam gerai būtų apsišildyti skania sriuba... Jis taip mėgsta žuvis, kaip džiaugtųs jos vaikelis! Gal Dievas ir duos...

Vielutienė apsirišo skepeta, užsidėjo maišiuką ant pečių, paėmė kryptį ir išėjo.

Lietus lijo kaip per rėtį¹³ — smulkiais, tankiais lašeliais. Primirkusi žemė nebeįtraukė daugiau vandens į save, ir visur stovėjo duburkiai¹⁴. Vielutienė ėjo skubiai, išrinko ji kelią ne staciai ant Ventos, bet palenkė biškį į šalį, per laukus, norėdama pažiūrėti, ką veikia jos Jonelis: ar nesušalo, ar nesušlapo. O jis iš tolo jau pamatė matušę ir pats atbėgo priešais. Pripuolęs, apkabino jai kojas ir klausė: „Matušėle, ar jau žvejoti eini?“

---

¹³*rėtis* — ant lanko aptrauktas tinkliukas miltams, grūdams ir kt. sijoti. [przypis edytorski]

¹⁴*duburkis* — šlapia vieta pievoje. [przypis edytorski]

— Einu, Joneli! Ar ne šalta tau, vaikeli? Ar labai sušlapai?

— Ne labai! Tik prižvejok žuvelių! Pagrižęs su Balčkiu, privalgysiu sriubelės, tai ir apsišildysiu. Kaip aš džiaugiuos, kad bus tokia skani vakarienė!

— Nestovėk ant vietos, bėgiok ir apsišildysi... O veizėk, neįleisk Balčkio į bulbynus¹⁵! Na, su Dievu tuo tarpu, Joneli, reikia skubėti!

Jonelis pabučiavo ranką matušei ir nubėgo pas savo Balčkį, o ji, užvertus kryti ant pečių, nuėjo toliaus.

Gerai yra ir malonu šiltą vasaros dieną braidyti po vandenį, malonu po sunkios kaitros ateivėsti¹⁶ šaltoje upelėje. Bet dabar buvo rudo, diena šalta, vanduo dar šaltesnis... Vienok Vielutienė braidė ir braidė po Ventą, ieškodama žuvų vakarienei. Braidė po karklynus lyg kelių vandenyje, o kartais ir giliau įsmukdama. Žinoma, mūsų Ventoj — tai ne ant vieškelio: eini, eini, vis kieta po kojomis ir negilu ir sta-

---

¹⁵*bulbynas* — bulvių priaugusi vieta. [przypis edytorski]

¹⁶*ateivėsti* — atsivėsinti. [przypis edytorski]

igiai pasijunti, jog jau pamatas iš po kojų paspruko, ir murmi¹⁷, ir smengi¹⁸, kol ne pasieksi kietesnės žemelės; jau tada nebeiššoksi, kol neįgausi po kojomis kietumos... Ot, ir reikia, nenorint, sušlapti lyg juostos, o nesykį ir dar giliau. Sušlapo Vielutienė — nabagė; sušalo, sužudo, o žuvų, kaip nėra, taip nėra... Traukia savo kryptį, baugina žuvis su pagaliu iš po karklynų, o kryptis vis tuščias ir tuščias... „Kad bent porą žuvelių sugauti!” — mislijo. „Jonelis taip prašė, taip laukia dabar tų žuvų... Jis pertikrintas, jog prižvejos pilna maišą ir nei pamislyt nepamislijo, jog gal palikti be vakarienės... Dieve tu mano! Biednas tas mano vaikelis pareis sušlapęs, sušalęs... ką gi aš jam pavalgyti duosiu?! Kuo jį apšildysiu?!”. Ir neatminė visiškai, jog pati sauso siūlo neturi ant savęs, jog jau tiek laiko šąla ant vėjo ir lietaus... Atmindama tik savo Jonelį, vėl įleidžia kryptį, vėl baugina žuvis, vėl braido po karklynus ir lendrynus, nors rankos taip sustyro nuo šalčio, jog vos te-

---

¹⁷*murmėti* — neaiškiai kalbėti, bambėti. [przypis edytorski]

¹⁸*smigti* — klimpti, grimzti. [przypis edytorski]

gali išturėti kryptį, lūpos dreba, o visa virpa ir purtinasi, lyg drugio krečiama.

O Jonelis tuo tarpu bėgioja apie savo Balčkį, gindamas jį nuo bulbynų. Labai jau pavargęs, atsisėdo ant ežės¹⁹ ir laukė, kad kaip nors greičiau ateitų vakaras. Pargiš jis tada Balčkį namon... Matušėlė atneš daug daug žuvų, užkais katiliuką, išvirs sriubos su žuvimis ir abudu skaniai, skaniai pavalgys su šviežia duonele... O valgyti jis jau labai nori; kaip privalgė iš ryto juodos bulbienės, tai dar lyg šiol nieko šilto nevalgė ir tildo savo badą, grauždamas duonos smočiuką²⁰, kurį jam matušėlė į kišenę įdėjo. Kaip gerai bus, atsisėdus prieš ugnį apsilsildyti ir išdžiovinti įmirkusias²¹ kojas ir drabužius!... Nebuvo jam labai šalta ir lietus ne spieriai²² jį permerkė; matušė kaip galėdama apsaugojo savo Jonelį nuo šalčio ir lietaus; uždėjo kailiniukus, o ant viršaus dar apvilko savo miline²³ sermėga. Kokia gera ta matušėlė! Neužilgo

¹⁹ežė — rėžio ar lauko riba. [przypis edytorski]

²⁰smočiukas — gabalėlis. [przypis edytorski]

²¹įmirkusias — čia: permirkusias. [przypis edytorski]

²²spieriai — smarkiai. [przypis edytorski]

²³milinė — pasiūta iš milo. [przypis edytorski]

jau ateis žiema, jau nebreikės ganyti Balčkio... Sėdės sau per visą dieną troboj su matušėle ir klausys jos dainelių ir pasakų. Atminė jis, praėjusią žiemą, matušėlė verpia ar audžia ir pasakoja ilgas, gražias pasakas, arba daineles dainuoja... O jis sėdi prie jos kojų ir klausos, ir vis naujų prašo... Niekur jam taip gerai nėra, kaip su ja... O šįvakar kaip bus gerai, tai dar niekad taip nebuvo! Turbūt, matušėlė atneš lydekų didelių, ilgų, o skanių, ak, kaip skanių!...

Taip jam bemažtant, atėjo ir vakaras. Sušuko, savo Balčkiui: „Brr-užt! brr-užt!” Balčkis pasileido namon bėgti, o Jonelis gynėsi²⁴ paskui jo. Klanelis ne klanelis, purvynas ne purvynas — jis tik audė ir audė savo trobelės linkui. Purvai iš po jo basų, mažų kojų skleidėsi į visas šalis; kitsai klano lašas aukščiau jo galvos iššokdavo ir puolė ant veidelio; jo užraitytos kelnelės lyg kelių apsitaškė purvais; antis prasivėrė, prasiskleidė drabužiai ir pasirodė gerklė. Lietus vis pylė ir pylė kaip iš maišo; pylė Joneliui už apikaklės, bėgo sriovėmis per

---

²⁴*gynėsi* — vijosi. [przypis edytorski]

kūnā, o jis nieko nematē ir neatbojo²⁵... Jam tik rūpējo kuo greičiausiai parlēkti namon, pamatyti brangiā matušēlę, pasišnekēti su ja, paklausyti jos pasakojimū, kaip kokiā lydekā sugavo, o paskui abudum atsisēdus už stalo, užsrēbti skanios sriubos su žuvimis... Nei dvaro ponas neturēs šįvakar tokios vakarienēs!...

Uždusęs ėbēgo jis į trobā ir rado motinā bebruzdant. Puolē stačiai prie jos ir linksmi žiūrēdamas jai į akis, klausē:

— Ar daug prižvejojai, matušėl?

— Se, aš tau atiduosiu! — atsakē motina ir, paėmus nuo suolo maišelį, iškratē Joneliui po kojū vienā mažutēlę žuvikę.

Jonelis atvērē burnā, galvelę žemyn nuleido ir įsmeigē akis į pamestā jam po kojomis žuvį; valandēlę stovējo taip ant vietos, kasinēdamas savo papurusią galvelę, paskui staiga akys jo prašvito ir atsigrēžęs prie motinos, tarē skubiai:

— Na, kad taip mažai, aš prižvejosiu! — pagrobē kepurę ir kryptį ir išspruko pro duris.

---

²⁵*neatbojo* — nekreipē dėmesio. [przypis edytorski]

Ir vēl bēgo jis, kaip galēdamas, bēgo ant Ventos. Mažoj galvelēj viena tik mislis²⁶ tebuvo: „Matušēlē žuvies negavo, neturēsime ko valgyti ant vakarienēs, tai reikia man prižvejoti... Matušēlē nežino, kur didžiausios žuvys stovi... Aš mačiau tiek sykių jas beplaukiančias... Ten prie liepto užvis daugiau²⁷... Ten bėgsiu, sugausiu daugybę! Tai bus džiaugsmas matušēlei, kaip atnešiu!” Pradėjo temti... Lietus vis lijo ir lijo; dangus iš visų šalių užklotas pilkais debesiais, rūščiai išrodė; karkliniuose vėjas šnabždėjo, o lietaus lašai taškėjo ir taškėjo į Ventos vagą, palikdami ant paviršiaus burbulus....

Jonelis atsidūrė prie liepto; palipo ant jo, atsiklaupė, pasilenkė ir įsmeigė akis į gelmę upės.

— Veizėsiu dabar, ar neateis kokia žuvis — mislijo sau — tuojaus su kryčiu capt! Ir sugausiu! — Ir dar žemiau lenkėsi, ir dar atidžiau žiūrėjo į gelmę... Bet tamsiose bangose nieko nebuvo matyti.

---

²⁶*mislis* — mintis. [przypis edytorski]

²⁷*užvis daugiau* — daugiausia. [przypis edytorski]

Ant galo ²⁸ pasirodė jam, jog nuo karklynų plaukia didi, didi lydeka... Eina stačiai ant jo.

— O, o! Žuvelė! — sušuko ir norėjo įkišti kryptį, bet koja paslydo ant šlapio liepto, ir Jonelis įkrito į vandenį... Supliauškėjo vanduo... Silpnas šauksmas — ir vėl viskas nutilo... Lietaus lašai taip pat taškėjo ir kėlė burbulus; vėjas šnabždėjo lendrynuose; tamsios vilnys bangavo — viskas buvo kaip pirma... Tik kryptis pamestas ant vandens atsimušdavo nuo liepto, ir ant bangų, liūliavo maža, sudriskusi kepurėlė.

---

²⁸*ant galo* — pagaliau, galų gale. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na Licencji Wolnej Sztuki 1.3.

Fundacja Nowoczesna Polska zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/ragana-rudens-diena>

Tekst opracowany na podstawie: Šatrijos Ragana, Iš daktaro pasakojimų, [Šėnandoras (Pen.), A. Milukas], 1907.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Utwór powstał w ramach konkursu „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”, realizowanego za pośrednictwem MSZ RP w roku 2013. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o konkursie „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”. Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Publikacija parengta įgyvendinant projektą „Wolne Lektury” (<http://wolnelektury.pl>). Skaitmeninė reprodukcija padaryta Fondo „Nowoczesna Polska”/Lietuvos kultūros paveldo — virtualioje erdvėje (<http://www.epaveldas.lt>), pasitelkiant egzempliorių iš bibliotekos kolekcijos. Veikalas sukurtas konkurso, įgyvendinamo 2013 m. bendradarbiaujant su Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerija — „Bendradarbiavimas viešosios diplomatijos srityje 2013” („Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”) ribose. Leidžiama laisvai naudoti veikalą, su sąlyga, jog bus išsaugota aukščiau pateikta informacija, taip pat informacija apie taikomą licenciją, teisės turėtojus bei konkursą. Publikacija išreiškia tik autoriaus pažiūras, todėl negali būti tapatinama su oficialiomis Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos pažiūromis.

ŠATRIJOS RAGANA *Rudens diena*
Opracowanie redakcyjne i przypisy: Monika Bogdziewicz, Paulina Choromańska.¹³

Okładka na podstawie: Field of Dreams, Kylie_Jaxxon@Flickr, CC BY-SA 2.0